

Kijkwijzer en handelingssuggesties ten aanzien van cognitieve ontwikkeling

Voor elk muzikaal domein (zingen, spelen, luisteren, noteren/vastleggen en bewegen) zijn in deze kijkwijzer gedragsindicatoren gegeven die respectievelijk op de verschillende fasen van het leerproces van toepassing zijn. Deze fasen van het leerproces (waarneming, structureren, concentratie, taakspanning, automatisering en toepassing) zijn vanwege de toepasbaarheid van de lijst paarsgewijs weergegeven. Daaronder staan de handelingssuggesties vermeld die enerzijds binnen het vraagstellingstype structureren, anderzijds vanuit het variëren toegepast kunnen worden. Uiteraard is deze kijkwijzer niet compleet maar veeleer bedoeld als een denkrichting voor de muziekdocent of muzikagoog.

Het is zinvol aan te geven dat de begrippen variëren en structureren mogelijk een begripsverwarring kunnen oproepen. Het gaat in beide gevallen om het zodanig inrichten van de (ortho)pedagogische en (ortho)didactische situatie dat de leerling zich optimaal kan ontwikkelen. Bij het structureren gaat het om het scheppen van een (onderwijs)situatie waarin het kind gemotiveerd is om te leren. De structuur, herkenbaarheid of voorspelbaarheid van de activiteit stelt het kind in staat in een veilige omgeving te leren. Het variëren betreft het aanbod van leersituaties, waarbinnen steeds nieuwe leerervaringen kunnen worden geïntroduceerd.

Tijdens zingen

waarneming en structurering

de leerling / het kind:

1. Kan een voorgezongen melodie of lieddeel niet onthouden en nazingen
2. Kan met moeite het in de maat voor- en nazingen volgen
3. Zingt geen juiste woordvolgorde
4. Raakt verward bij aanleren van tekst- en melodie-eenheden
5. Maakt irrelevante opmerkingen of gedraagt zich dusdanig tijdens de instructie
6. Mogelijk aangeven welk gedrag specifiek

handelingssuggestie vanuit structureren:

- Vereenvoudig of verkort melodiegegeven
- Zet visuele ondersteuningsmiddelen in
- Gebruik bordpictogrammen
- Lied kort voorbeschouwen a.h.v. vraaggesprekje
- Zing alternerend mee
- Controleer of het kind de toon hoort
- Controleer de geschiktheid van de toonhoogte ivm stemomvang
- Geef niet alleen de begintoon, maar ook beginmotief
- Bij brommers: blijf motiveren, laat zingen, fout niet benadrukken
- Verlaag tempo en maak puls hoorbaar
- Blijf in het gezichtsveld van kind, maak oogcontact tijdens instructie (voorzingen)
- Maak duidelijke lipbeweging
- Analyseer het lied op moeilijkheidsgraad: woorddichtheid en teksttempo. Pas desnoods aan. Schrijf indien mogelijk tekst (uitbeelding) op bord
- Verkort en vereenvoudig teksteenheden, temporiseer en herhaal
- Hanteer steeds dezelfde stap-voor-stap instructie
- Concretiseer: leg elk nieuw lied vast in een liedjesschrift met tekst en bijhorende picto's
- Maak duidelijk (oog)contact en verklein de afstand

handelingssuggestie vanuit variëren:

- Vraag naar de inhoud en geef feedback
- Maak opname als kind meezingt
- Bekrachtig het gewenste muzikaal gedrag
- Leid nieuwe aspecten uitvoerig in
- Vraag kind zelf naar moeilijkheid
- Geef kind aanvankelijk meer begeleidend functie (laat bv spelen)
- Neem tekstinhoud en vertel verhaal
- Verhelder de inhoud van het lied. Laat kind zelf verwoorden
- Blijf bij het kind in de buurt, raak het aan. Houd aandacht vast door veel contolerende vragen te stellen

Tijdens zingen

concentratie en taakspanning

de leerling / het kind:

1. Is snel afgeleid tijdens het zingen, vertoont onrust
2. Het kind raakt vermoeid tijdens het zingen
3. Is niet in staat tijdens het zingen de juiste melodie of tekst te handhaven
4. Het kind kan het werktempo niet bijhouden
5. Het kind zingt met hoge ademhaling, zonder ademsteun

handelingssuggestie vanuit structureren:

- Gebruik korte liedjes of lieddelen
- Concretiseer: laat kind gebruik maken van liedschrift of hanteer vaste picto's op flip-over
- Blijf in nabijheid van het kind en zing zijn/haar stem mee
- Laat het kind de hoofdmelodie zingen. Pas wisselzang toe
- Laat enkel voor kind haalbaar lieddeel meezingen
- Structureer de taak/les voor
- Demonstreer duidelijke articulatie tijdens het zingen. Verlaag tempo
- Plaats het kind tijdens het zingen in een beperkt gezichtsveld
- Pas wisselzang toe
- Stel eenvoudige controlerende vragen meteen na instructie
- Benoem het kind en bevestig positief
- Controleer en corrigeer houding als vast lesonderdeel
- Laat groep staande zingen

handelingssuggestie vanuit variëren:

- Kom de bewegingsonrust deels tegemoet(!) door beweging te integreren
- Blijf in de buurt van het kind en maak rustig fysiek contact
- Varieer in leeractiviteiten, veel afwisseling zonder dode lesmomenten
- Zorg tijdig voor 'stille' werkmomenten: luister naar muziek
- Geef kind mogelijkheid tot eigen inbreng
- Zing p of pp met behoud van verstaanbaarheid in spelvorm
- Daag kind uit, activeer
- Motiveer de wijze van uitvoering vooraf
- Demonstreer en vraag naar de verandering
- Laat kind kiezen uit meerdere mogelijkheden
- Werkvorm vooraankondigen
- Vraag naar en benoem het bekende element (herkenning) in de werkvorm
- Stel gerust
- Varieer in werkvorm; breng visuele elementen aan
- Laat kind ter variatie ondersteunend instrument bespelen
- Pas ademsteun in spelvorm toe in liedrepertoire toe
- Selecteer liedmateriaal op bruikbaarheid t.a.v. ademsteun

Tijdens zingen

automatisering en toepassing

de leerling / het kind:

1. Vergeet liedjes, lieddelen en afspraken rondom uitvoering (waaronder houding)
2. Inslipen van tekst, melodie of vorm verloopt moeizaam
3. Heeft moeite met beheersing/toepassing van muzikale begrippen
4. Heeft beperkte maar duidelijke voorkeuren
5. Heeft moeite met wijzigingen in uitvoering van het lied (waaronder improvisatie)

handelingssuggestie vanuit structureren:

- Herhaal tijdig en regelmatig liedmateriaal
- Voeg tekst/melodie ondersteunende elementen toe (verankering) dmv spel, beeld en beweging
- Hanteer liedschrift en vaste flip-over
- Hanteer tijdens de instructie vaste regels en afspraken
- Visualiseer vorm en tekst
- Gebruik grafische ondersteuning t.a.v. melodie
- Laat kind zelf de taak vooraf verwoorden
- Kondig presentatie vooraf aan. Geef kind duidelijke functie in het geheel. Vermijd aanvankelijk individuele presentatie. Zorg voor succeservaring
- Bied veiligheid door improvisatiesegment te verkleinen. Geef het kind keuze uit vaste mogelijkheden
- Let op houding, temporeer en pas gerichte oefeningen toe in liedmateriaal
- Visualiseer de klankeigenschappen met eenvoudige symboolwoord koppeling
- Vermijd abstract taalgebruik, hanteer vast begrippen- kader voortkomend uit spel, beweging of zang
- Gebruik luisterpartituren (w.o. muziekbeeldverhalen)
- Bied nieuwe ervaringen aan in kleine stappen

handelingssuggestie vanuit variëren:

- Geef kind keuzemogelijkheid of mogelijkheid tot interpretatie t.a.v. de uitvoering
- Herhaal in uiteenlopende werkvormen
- Geef kind mogelijkheid tot uiting geven aan eigen voorkeur en leg hiervandaan verbanden naar voorkeuren van klas/groepsleden
- Bied nieuwe ervaringen aan
- Prikkel de beleving
- Laat kind uit liedmateriaal kiezen, laat keuze motiveren
- Geef kind reële zekerheid m.b.t. resultaat
- Stel kind gerust

Tijdens luisteren

waarneming en structurering

de leerling / het kind:

1. Raakt verward bij eenvoudige luisteropdrachten
2. Kan de maat of puls niet volgen
3. Maakt irrelevante opmerkingen of vertoont irrelevante gedragingen
4. Behoeft steeds instructieherhaling bij luisteropdrachten
5. Heeft moeite met herkenning/aanduiding van eenvoudige muzikale aspecten in het fragment

handelingssuggestie vanuit structureren:

- Kies korte luisterfragmenten met een heldere overzichtelijke instrumentatie
- Kies fragment met een laag tempo en/of veel ostinaten en maak pulsbevinging zichtbaar
- Kies fragment waarin het leergegeven eenduidig en duidelijk, liefst met veel herhaling te beluisteren is
- Fragment kort en helder aankondigen
- Concretiseer: leg elk nieuw fragment vast in een luisterschrift met tekening en bijhorende picto's
- Zet visuele ondersteuningsmiddelen in, maak aanschouwelijk
- Gebruik bordpictogrammen die weergave zijn van fragment
- Duid het verloop van het fragment aan
- Analyseer het fragment vooraf op moeilijkheidsgraad: tonaliteit, ritmische en melodische complexiteit
- Hanteer steeds dezelfde 'stap-voor-stap; instructie
- Maak indien gepast, duidelijk (oog)contact
- Controleer of het kind de muziek hoort
- Blijf in het gezichtsveld van het kind en neem luisterende houding aan
- Maak oogcontact tijdens luisteren, verklein desnoods afstand
- Pas mimische ondersteuning toe
- Herhaal/stel controlerende convergente vragen mbt het fragment

handelingssuggestie vanuit variëren:

- Vraag naar de inhoud en geef feedback
- Laat kind fragment kiezen
- Bekrachtig de gewenste luisterhouding
- Leid nieuwe luisterfragmenten uitvoerig in: aanschouwelijk materiaal, begeleidend verhaal, bordtekening, collage, etc.
- Vraag kind zelf naar de moeilijkheid
- Laat kind zelf verwoorden
- Blijf bij het kind in de buurt, raak het aan
- Stel divergente vragen
- Laat kinderen verwerkingsmogelijkheden kiezen: collage maken n.a.v. het luisterfragment, tekenen, bewegen, etc.
- Verzamel voorwerpen die geluiden maken en rubriceer ze naar klankeigenschappen (onderbouw)
- Verzamel muziek en rubriceer deze naar stijl of ander muzikaal gegeven

Tijdens luisteren

concentratie en taakspanning

de leerling / het kind:

1. Is snel afgeleid tijdens het luisteren
2. Heeft moeite details in het luisterfragment te horen en aan te duiden
3. Is niet in staat zich tijdens het luisteren aan de opdracht te houden
4. Staat regelmatig op tijdens het luisteren
5. Kan slechts fragment van korte duur volgen

handelingssuggestie vanuit structureren:

- Zorg voor een rustige omgeving, reduceer prikkels die afleiding bevorderen
- Structureer de taak/les voor. Leg werkwijze m.b.v. bord uit
- Kies korte luisterfragmenten met een heldere overzichtelijke instrumentatie
- Kies fragment met een laag tempo of veel ostinaten en maak pulsbeving zichtbaar
- Kies fragment waarin het leergegeven eenduidig en duidelijk, liefst met veel herhaling te beluisteren is
- Geef klassikale luisterpartituur (bord) met duidelijke herkenningspunten. Duid steeds zelf als eerste het fragmentverloop aan
- Concretiseer: leg elk nieuw fragment vast in een luisterschrift met tekening en bijhorende picto's
- Zet visuele ondersteuningsmiddelen in, maak aanschouwelijk
- Gebruik bordpictogrammen die weergave zijn van fragment
- Duid het verloop van het fragment aan
- Analyseer het fragment vooraf op moeilijkheidsgraad
- tonaliteit, ritmische en melodische complexiteit
- Maak indien gepast, duidelijk (oog)contact
- Blijf in de nabijheid van het kind, wijs het fragmentverloop aan
- Maak oogcontact tijdens luisteren, verklein de afstand
- Pas mimische ondersteuning toe
- Herhaal en stel controlerende convergente vragen m.b.t. het fragment

handelingssuggestie vanuit variëren:

- Kom de bewegingsonrust deels tegemoet(!) door beweging te integreren
- Blijf in de buurt van het kind en maak rustig fysiek contact
- Varieer in leeractiviteiten, veel afwisseling zonder dode lesmomenten
- Zorg tijdig voor 'stille' werkmomenten: luister naar muziek zonder inhoudelijke opdracht
- Geef kind mogelijkheid tot eigen inbreng/keuze
- Daag kind uit, activeer
- Werkvorm vooraankondigen
- Vraag naar en benoem het bekende element (herkenning) in het fragment
- Varieer in werkvorm. Breng visuele elementen aan
- Laat kind ter variatie ondersteunend instrument bespelen

Tijdens luisteren

automatisering en toepassing

de leerling / het kind:

1. Maakt werkwijzen niet of nauwelijks eigen
2. Kan bekende muzikale aspecten niet herkennen in een nieuw luisterfragment
3. Kan het werktempo niet bijhouden
4. Heeft moeite met reproductie van muzikale begrippen
5. Reflecteert niet/nauwelijks op het gehoorde

handelingssuggestie vanuit structureren:

- Herhaal tijdig en met regelmaat de fragmenten met de betreffende verwerkingen
- Voeg ondersteunende elementen toe (verankering) dmv spel, beeld en beweging
- Werk thematisch vanuit één muzikaal gegeven en bouw daaromheen luisterfragmenten op (transfer stimuleren)
- Hanteer hetzelfde liedschrift en vaste flap-over
- Hanteer tijdens de instructie vaste regels en afspraken
- Gebruik/herhaal de passende luisterpartituren
- Laat kind zelf de taak vooraf verwoorden
- Kondig presentatie vooraf aan
- Vermijd abstract taalgebruik, hanteer vast begrippenkader voortkomend uit spel, beweging of zang

handelingssuggestie vanuit variëren:

- Geef kind keuzemogelijkheid t.a.v. de fragmentkeuze
- Herhaal in uiteenlopende werkvormen: luisteren in tweetallen met opdracht, bezoek een uitvoering, nodig gastmuzikant (kind) uit
- Bouw een luisterhoek met een mogelijkheid tot individueel beluisteren
- Geef kind mogelijkheid tot uiting geven aan eigen voorkeur en leg hiervandaan verbanden naar voorkeuren van klas/groepsleden. Perfecte voorstellen, heel praktisch
- Bied nieuwe luisterervaringen aan
- Prikkel de beleving m.b.v. open vragen
- Laat kind uit luistermateriaal kiezen en laat keuze motiveren
- Geef ze de mogelijkheid (digitaal) een eigen verzameling van luistervoorbeelden op te bouwen
- Geef uiteenlopende verwerkingsactiviteiten: beeldend, bewegend, spelend
- Stel kind gerust

Tijdens bewegen

waarneming en structurering

de leerling / het kind:

1. Kan een gedemonstreerde beweging niet/deels onthouden en nadoen
2. Kan de volgorde van een bewegingsfrase niet of nauwelijks reproduceren
3. Heeft moeite met de coördinatie in ruimte (richtingen, lagen, patronen)
4. Heeft moeite met het volgen van het juiste tempo/ ritme
5. Heeft voortdurend verbale ondersteuning nodig bij het bewegen

handelingssuggestie vanuit structureren:

- Geef een 'beweegreden', verduidelijk het thema door de bewegingsopdracht kort voor te beschouwen
- Analyseer de beweging op moeilijkheidsgraad en vereenvoudig de beweging eventueel
- Hanteer steeds dezelfde stap-voor-stap instructie
- Blijf in het gezichtsveld van het kind en maak oogcontact tijdens de instructie (beweging voordoen)
- Blijf (eenvoudige) beweging herhalen
- Verkort de beweging
- Werk met visuele hulpmiddelen bij de bewegingsopdrachten
- Maak gebruik van picto's bij de bewegingsopdrachten
- Maak gebruik van hulpteksten tijdens het bewegen
- Blijf bij het kind in de buurt tijdens het bewegen.
- Geef niet meer dan één opdracht tegelijk
- Bouw luistermomenten in ('stille' momenten) ter heroriëntatie op de opdracht
- Maak gebruik van en werk met herkenningspunten in de ruimte (zet bakens uit, ruimte afbakenen, gebruik de lijnen op de vloer, etc.)
- Verlaag / halveer het tempo van de beweging voer daarna het tempo weer op!
- Maak gebruik van percussie-instrumenten of bodypercussie om het ritme te verduidelijken
- Zoek muziek met een eenvoudig ritme en/of een duidelijke beat.
- Onderbouw de muziek met verbale ondersteuning (maak van de hulptekst een liedje dat past in de melodie)

handelingssuggestie vanuit variëren:

- Laat het kind de knelpunten benoemen en zoek samen naar alternatieven
- Bied de instructie aan met kleine variaties
- Maak (eenvoudige) bewegingscombinaties
- Verhoog het tempo van de beweging
- Bouw bewegingsopdrachten verder uit in moeilijkheidsgraad
- Werk met stapeldansen waar vanuit een basisgegeven steeds een nieuwe beweging toegevoegd wordt
- Bijvoorbeeld de zevensprong
- Laat het kind een eigen beweging bedenken (bij een stapeldans)
- Werk met opdrachten in tweetallen (bijv. leiden en volgen)
- Wissel gestructureerde opdrachten af met eigen ideeën van het kind.
- Maak gebruik van luistermomenten om tot verdere verdieping te komen
- Laat het kind eigen hulpteksten maken en zingen
- Werk met bewegingsopdrachten in diverse opstellingen (rij, kring, vrij in de ruimte, straatje, tweetallen)

Tijdens bewegen

concentratie en taakspanning

de leerling / het kind:

1. Is snel afgeleid tijdens het luisteren
2. Heeft moeite details in het luisterfragment te horen en aan te duiden
3. Is niet in staat zich tijdens het luisteren aan de opdracht te houden
4. Staat regelmatig op tijdens het luisteren
5. Kan slechts fragment van korte duur volgen

handelingssuggestie vanuit structureren:

- Geef korte en duidelijke bewegingsopdrachten met een actief karakter waarbij het fysieke aspect nadrukkelijk aanwezig is
- Werk met visuele hulpmiddelen bij de bewegingsopdrachten
- Maak gebruik van picto's bij de bewegingsopdrachten
- Maak gebruik van hulpteksten tijdens het bewegen
- Verlaag / halveer het tempo van de beweging
- Werk bij voorkeur in een prikkelarme omgeving
- Baken waar nodig, de ruimte af
- Werk voornamelijk met groepsopdrachten
- Stimuleer de beleving van het kind dmv visuele hulpmiddelen, een verhaal, etc)
- Zorg ervoor dat het plezier in het bewegen blijft
- Complimenteer de bewegingsuiting/expressie van het kind
- Bekrachtig het positieve gedrag van het kind
- Blijf in de buurt van het kind tijdens het bewegen en maak oogcontact
- Zorg voor een goede organisatie met weinig 'dode' momenten

handelingssuggestie vanuit variëren:

- Combineer bewegingsopdrachten met zang
- Geef het kind mogelijkheden tot eigen inbreng en presentatie ervan
- Geef het kind de mogelijkheid/ruimte om in zijn eigen tempo in beweging te zijn
- Varieer in leeractiviteiten waarbij sprake is van veel afwisseling in de bewegingsopdrachten
- Varieer in ruimtegebruik en opstellingen
- Wissel momenten van inleven en zich uitleven af

Tijdens bewegen

automatisering en toepassing

de leerling / het kind:

1. Kan de bewegingen niet in de juiste volgorde plaatsen
2. Kan bekende bewegingen niet herkennen in een nieuw kader (bijvoorbeeld andere muziek)
3. Heeft moeite met nauwkeurigheid in uitvoering
4. Het inslijpen van bewegingen (volgorde, frasering, ritme, etc) verloopt moeizaam
5. Heeft moeite de bewegingen met expressie uit te voeren

handelingssuggestie vanuit structureren:

- Werk met herhaling van bekende dansen
- Hanteer een vaste volgorde, zeker wat betreft begin en einde van de activiteit
- Gebruik korte en eenvoudige bewegingsopdrachten
- Speel in op bewegingsmogelijkheden van het kind
- Laat het kind zelf de volgorde van de bewegingen verwoorden
- Werk met voor- en nadoen van bewegingen
- Blijf de bewegingen herhalen
- Vereenvoudig waar nodig de structuur van de beweging
- Maak gebruik van hulpteksten tijdens het bewegen
- Verlaag of halveer het tempo van de beweging
- Benadruk een nieuw kader door bijv een actief luistermoment in te bouwen
- Maak gebruik van de voorkeur voor bepaalde dansen van het kind
- Maak gebruik van bekende visuele hulpmiddelen (picto's) bij aanbrengen van nieuw kader
- Blijf bij het kind in de buurt tijdens het bewegen en maak fysiek contact (bijv. hand vasthouden)
- Stimuleer de beleving van het kind dmv (visuele) hulpmiddelen, zoals tekeningen, een verhaal, etc.
- Zorg ervoor dat het plezier in het bewegen blijft
- Complimenteer de bewegingsuiting/expressie van het kind en verwoord wat je geobserveerd hebt

handelingssuggestie vanuit variëren:

- Breng variatie aan in de werkvormen
- Kies verschillende structuren voor eenzelfde dansopdracht (bijv in de kring, in tweetallen, vrij door de ruimte)
- Laat het kind zelf hulpteksten bedenken
- Laat het kind eigen bewegingen bedenken en die uitvoeren (eventueel samen met de groep)
- Wissel bekende dansen af met nieuw materiaal
- Speel in op bewegingsmogelijkheden van het kind en bouw daarop verder met nieuwe opdrachten

Tijdens spelen

waarneming en structureren

de leerling / het kind:

1. Kan een voorgespeeld fragment niet/deels onthouden (en naspelen)
2. Raakt verward bij reproducieren van aaneengesloten speelhandelingen
3. Verwisselt hoog en laag (links-rechts)
4. Heeft voortdurend (fysieke) ondersteuning nodig bij het spelen in de maat
5. Raakt verward tijdens samenspel (klassikaal spel)

handelingssuggestie vanuit structureren:

- Werk met voor- en naspelen van het fragment
- Vereenvoudig het fragment, korter maken
- Geef meer oefen tijd
- Speelhandeling isoleren en apart oefenen
- Ga tijdens het samenspel bij hem/haar staan, ondersteun door op schouder mee te tikken
- Splits het fragment in fases: eerst alleen het ritme daarna uitbreiden met melodie
- Bij “Hoog-Laag” motorisch laten ervaren van de parameter door mee te bewegen
- Tijdens het samenspel bij de leerling gaan staan, stimuleren en helpen bij het spelen

handelingssuggestie vanuit variëren:

- Zing het te spelen fragment eerst
- Maak een opname en laat de leerling meespelen
- Vanuit het meespelen steeds grotere fragmenten alleen spelen, eventueel moeilijke stukken extra ondersteunen
- Laat een andere leerling helpen
- M.b.t. ritmiek gebruik malen van een steuntekst
- M.b.t. het spelen in de maat: laat de leerling ‘meelopen’
- de grove motoriek ondersteunt de beweging van de handen
- Tijdens samenspelen extra ondersteuning met behulp van tik op de schouder

Tijdens spelen

concentratie en taakspanning

de leerling / het kind:

1. Is snel afgeleid tijdens het spelen
2. Vergeet gedurende de activiteit de uit te voeren speelpartij
3. Is niet in staat tijdens meerstemmigheid eigen speelpartij te handhaven
4. Verankering ritme/melodie verloopt moeizaam
5. Kan het spelen maar korte tijd volhouden

handelingssuggestie vanuit structureren:

- Zorg dat het kind blijft kijken naar de leider
- Werk in prikkel arme omgeving
- Neem de leerling apart, zet hem naast je
- Zijn partij door meerdere leerlingen laten spelen en dan in een groepje opstellen
- Geef ter ondersteuning grafische of traditionele partituur
- Vaak herhalen met de gehele groep
- Partij opsplitsen in meerdere fragmenten die mogelijk door aparte leerlingen worden gespeeld

handelingssuggestie vanuit variëren:

- Werk niet te lang aan een fragment
- Combineer/ondersteun het fragment met zingen
- Gebruik een steuntekst en/of grafische partituur
- Laat de leerling luisteren naar anderen bij voorkeur naar iemand met dezelfde partij
- Maak opname van het spel en luister samen naar het resultaat, geef positief commentaar
- Prepareer het instrument zodat het makkelijker te bespelen is, staven eruit of stickers gebruiken

Tijdens spelen

automatisering en toepassing

de leerling / het kind:

1. Speelt steeds dezelfde fouten
2. Vergeet telkens instrumenthantering, speelwijze, etc.
3. Inslippen ritme, melodie of vorm verloopt moeizaam
4. Kan werktempo met regelmaat niet bijhouden
5. Heeft moeite met beheersing/toepassing van muzikale begrippen

handelingssuggestie vanuit structureren:

- Herhaal het fragment vaak, in kleine stukjes voor spelen dan samenspelen daarna alleen
- Veel herhalen van bekende speelstukjes met ongeveer dezelfde speelproblematiek
- Vereenvoudig indien mogelijk, deel het fragment op
- Gebruik pictogrammen die de melodische beweging ondersteunen/illustreren
- Gebruik partituur grafisch of traditioneel
- Tijdens instuderen langzaam spelen, langzaam het tempo opvoeren
- Focus op de positieve aspecten en complimenteer de leerling met de geslaagde stukken
- Speel niet te lang hetzelfde fragment, varieer door meerdere speelstukken te gebruiken
- Luister naar de andere leerlingen, luister naar muziekstukken met vergelijkbare speelmoeilijkheden

handelingssuggestie vanuit variëren:

- Gebruik steunteksten die je samen met het kind bedenkt, eventueel kaarten maken.
- Gebruik makkelijkere speelstukken
- Pas de begeleiding zo aan dat 'de fout' er niet meer in zit, voer daarna de moeilijkheid weer langzaam op
- Stimuleer het kind, daag het uit tot ...
- Laat het fragment meezingen later neuriën